

तिळा, दार उगड!

तिळा, दार
उगड.!

वांटो दुसरो

सरकार आनी नागरीक

सरकार म्हळ्यार कांय जाणांची एक यंत्रणा जी कांय नेमांच्या वा कायद्यांच्या आदारान एका प्रदेशाच्या लोकाक राखण दिता; शिक्षण दिता; तांचे बलायकेची मांडणी करता आनी लोकाक शांततायेचें भंय विरयत जिवीत जियेवंक मेळचें म्हण सुविधा दिवंक वावुरता.

जिका लोकशाही म्हणटात ते व्यवस्थेंत प्रदेशांतले लोक, म्हळ्यार नागरीक, आपलें म्हळ्यार लोकांचें, लोकांपासत आनी लोकांनी चलयल्लें सरकार चलयता.

देशांत आशिल्ले करोडांनी लोक वा राज्यांतले लोक सरकार चलोवंक शकनात. देखून वेंचुणकांवरवीं मतां दिवन प्रतिनिधी वेंचून काडून तांच्या हातांत सरकारी कारभार सोंपयतात.

हे पासत लोक सरकाराक सरकार चलोवंक टॅक्स दितात. दुसरे वाटेन लोकाक कांय अधिकार फावो जातात आनी लोकान कांय लागणुकांक पाळो दिवचो पडटा.

सरकार जर प्रामाणिक, शिस्तीचें, निसुवार्थी, कर्तुपी, सगळ्यांक वांगडा व्हरपी लोकाचें आसत जाल्यार देश नांवारुपाक पावता.

तिळा, दार उगड...

आमी फकत 'व्होटर' न्हय;
आमी खरे हकदार नागरीक!

'सिवीक क्लब' मार्गदर्शिका
वांटो दुसरो

'मार्ग' प्रस्तुती

भाटे पब्लिशिंग हावूज

टी. बी. कुन्हा हॉलासरीं,
पणजी, गोंय.

2019

मोल : 40/-

तिळा, दार उगड....

[वांटो दुसरो]

© मुक्त

मार्ग प्रस्तुती

प्रकाशक :

भाटे पब्लिशींग हाव्ज
टी. बी. कुन्हा हॉलासरी,
पणजी, गोंय.

पयली उजवाडावणी :

18 जून 2019.

संगणक प्रक्रिया :

रूपा प्रमोद क्षेत्री, मडगांव.

मुद्रण :

इंप्रेशन्स,
गोंधळी गल्ली, बेळगावी.

मोल : 40/-

गिन्यानाखातीर
शिकतल्या विद्यार्थ्यांक ...

मांडावळ

तिळा... दार उगड.....	5
1. आमी पयलीं मनीस	7
2. भारत आमचो देश	9
3. पोलीस जाय काय नाका	12
4. सरकार कित्याक जाय	15
5. राजाशाय नाका जाली	18
6. लोकशाय - 1	20
7. लोकशाय - 2	23
8. सरकारांचे प्रकार	25
9. हकदार नागरीक	27
10. कांय प्रस्न आनी जापो	29

पयलीं तीन उतरां:

तिळा, दार उगड...

(दुसरो वांटो)

'तिळा, दार उगड...' पुस्तकाचो दुसरो वांटो आज तुमच्या हातांत दितात. पयलो वांटो जून 2018 त तुमकां दिल्लो. वर्सभर ताच्या आधारान संवादकान तुमचेकडेन संवाद सादलो. ताचो आधार घेवन 'समाज-भान' (सिवीक सेन्स) म्हळ्यार कितें तें तुमी समजून घेतलें.

हो दुसरो वांटो जिस्त एका वर्सान म्हळ्यार 18 जून 2019 वेर तुमकां मेळटा.

आमकां मनशांचो जल्म मेळ्ळा तो मनीसपणान जियेवपाखातीर. मनीसपण ना ताका 'तूं मनीस काय कोण रे?' म्हण विचारतात. मनीसपण म्हळें की दुसऱ्याविशीं आपलेपण, मोग, भावकी, आदर, दुसऱ्याक पावपाचे गूण आयलेच.

पूण फकत मनीस आसून चलना. आमी समाजांत मनशां मजगतीं रावतात. देशांत आज 130 कोटी परस चड लोक आसात. गोंयांत 16 लाखांपरस चड लोक आसात.

आमी सगळ्यांनी इश्टागतीन, आपलेपणान चलत्यारूच आमचो संवसार शांततायेन चलतलो. सुखान चलतलो. आमच्यो गरजो भागतल्यो.

ह्या उद्देशान आमी एकठांय आयल्यात आनी आमी सरकार नांवाची यंत्रणा घडयल्या. ही यंत्रणा मतदारांनी घडयल्या. मतदार कोणाक म्हणटात तें समजून घेवया. आमच्या देशांत हांव जल्मलां म्हण हांव ह्या देशाचो नागरीक. पिरायेच्या 18 वर्सांचेर हांव मतदार जातां.

हांव मनीस, ते भायर नागरीक हाची जाण आमी सदांच बाळगूंक जाय. नागरीक मतदार जातात आनी सरकार घडयतात. हे विशींची म्हायती ह्या 'तिळा, दार उगड...' पुस्तकाच्या दुसऱ्या वांट्यांत दिल्या.

हीं दोनूय पुस्तकां मेळून नागरिकत्वाचो Citizenship चो पाठ पुराय जातलो. हांव भारताचो नागरीक म्हणपाचें म्हाका कळूंक जाय आनी हें सांगताना अभिमान दिसूंक जाय.

ही खबर भुरग्यांक कळची म्हण सोंपेपणी दिल्या. ती तशी पुराय न्हय हें मतींत आसूंदी.

□

I

आमी पयलीं मनीस

'आमी कोण ?' म्हणपाचें तुमीच तुमकां विचारचें आनी तुमीच उत्तर दिवचें अशें तुमकां सांगलें जाल्यार तुमी कितें जाप दितले?

तुमी पयलीं तुमचें नांव सांगतले. मागीर आपूण चलो वा चली म्हण उत्तर येतलें. उप्रांत तुमी आमी विद्यार्थी म्हणटले. इतल्यांत आमी भारतीय म्हणपाचें तुमकां येवजतलें. तितले म्हणसर आमी गोंयकार म्हण सांगून तुमी मेकळे जातले.

हातूंत तुमी चुकूंक ना. वयर सांगलां ते तुमी आसातूच, पूण ताचे आदीं आपूण आनीक कोण तरी आसात तें लक्षांत घेवंक जाय.

आमी प्राणी आनी प्राण्यांत आमी मनीस.

जाका प्राण आसा तो प्राणी वा जीव. तशे संवसारांत अगणीत प्राणी वा जीव आसात. झाडांक लेगीत प्राण आसा. ह्या सगळ्या प्राण्यांत एक मनीस सामको वरतो, वेगळो. कित्याक तर मनशाक मन आसा. मन म्हळ्यार बुद्द. ही बुद्द आमकां कितें बरें आनी कितें वायट तें सांगता. बाकीच्या प्राण्यांक, झाडां सोडून, फकत खावपाक, आवाज काडपाक, झगडपाक, भियेवपाक आनी पळपाक कळटा.

आमकां जी बुद्ध मेळ्ळ्या ती आमकां कितें बरें कितें वायट तें सांगताच आनी नवें नवें कितें सोदपाक शिकयता. मनीस हजारांनी वर्सां पयलीं झाडाच्या सालींनी कूड धांपतालो. आज मनीस कसले कसले कपडे न्हेसता तें पळयात. मनशान आपले बुद्दीचो वापर करून अन्न धान्य पिकयलें, रावपाक घरां बांदलीं. त्याच मनशान मनशाक नश्ट करपाक शस्त्रांय तयार केल्यांत तें समजून घेवंक जाय.

खरें म्हळ्यार मनीसपण म्हळ्यार मोग, चुरको, भावकी, दुसऱ्याक पावपाची वान्सा अशे अनेक गूण.

सगळ्यांत पयलीं 'आमी मनीस' हें लक्षांत दवरुंक जाय.

□

प्रस्न :

- 1) मनीस कोणाक म्हणप?
- 2) सगळ्या प्राण्यांत मनीस वरतो कित्याक?
- 3) मनशाक 'तूं मनीस न्हय' अशें केन्ना म्हणटात?
- 4) मनीसपण कशें तर्जप?

२०२०२०

II

भारत आमचो देश

स्वातंत्र्य मेळचे पयलीं हिंदुस्तान देश आतां भाशेन एकवटीत नाशिल्लो. देशांत शेंकड्यांनी ल्हान व्हड राज्यां म्हळ्यार संस्थांना आनी तांचे राजा आशिल्ले. जायतेदां ते आपसांत झगडटाले. थोडीं राज्यां प्रजेच्या सुख-दुःखांकडेन लक्ष दितालीं. थोडीं दिनाशिल्लीं.

देश स्वतंत्र जातना देशाचे एक व्हड फुडारी सरदार वल्लभभाय पटेल हाणी देशांतल्या ह्या राजांकडेन उलोवणीं बोलणीं केलीं आनी आमचो देश अखंड आसप कितलो गरजेचें तें तांकां समजावन सांगलें. तांणी तें मानून घेतलें. आमचो देश एकवटलो. ताका 'भारत' हें नांव फावो जालें.

त्याच वेळार हिंदुस्तानांतल्या कांय मुसलमानांनी आमकां वेगळें राष्ट्र जाय म्हणून हट्ट धरलो. तेन्ना देशाचो एक कुडको तांकां दिलो, जाका तांणी पाकिस्तान नांव दवरलें. आमी भारत नांव घेतलें. पाकिस्तान मुस्लीम राज्य जालें. आमच्या देशांत रावतल्या हिंदू, मुसलमान, क्रिस्तांव, फारसी, शीख ह्या सगळ्यांचो भारत देश जालो.

तरी लेगीत हैदराबाद नांवाचें एक राज्य आशिल्लें. तें आमच्या देशाकडेन झगडूंक फुरफुरतालें घरमंत्री सरदार वल्लभभाय पटेल हाणी हैदराबादेंत सैन्य धाडून तें भारतांत आसपावन घेतलें.

हांगा आमचें गोंय पुर्तुगालाच्या शेकातळा आशिल्लें. पुर्तुगालान आमचेर 450 वर्सां राज्य केलें. ते वटेन आमचो देश स्वतंत्र जालो. आमचो देश आमचे सुवादीन करून इंग्लीश गेले. पूण पुर्तुगाल एदेशें, कशेंच वचना. हांगा गोंयकारांनी पुर्तुगालान वचचें म्हण चळवळ सुरू केली. डॉ. राम मनोहर लोहिया हाणी गोंयांत येवन 18 जून 1946त मडगांवां सभाबंदीचो कायदो मोडलो. तेन्ना सावन गोंयकार खुबळले आनी तांणी व्हड आंदोलन सुरू केलें.

पुर्तुगेज सरकारान जायत्या गोंयकारांक चळवळ करतात म्हण धरले. कांय जाणांक 28 वर्सां मेरेनच्यो खसास्ती लावन आफ्रिकेंतल्या बंदखणींनी घाले. हांगा फारपेट करून कितल्याश्याच स्वातंत्र्य सैनिकांक जिवेशीं मारले.

अशें 1961 मेरेन चललें. निमाणें भारतान 17 डिसेंबर 1961 वेर सैन गोंयां धाडून 19 डिसेंबर 1961 वेर गोंय मुक्त केलें. पुर्तुगेजाक ताच्या देशांत रवाना केलो.

ताचे आदीं 15 ऑगस्ट 1947 दिसा आमचो देस ब्रिटिशांक धांवडावन आमच्या हातांत आयिल्लो. तेन्ना महात्मा गांधी आशिल्ले. तांच्या आशिर्वादान पंडित जवाहरलाल नेहरू प्रधानमंत्री जाले.

नेहरू सरकारांत वल्लभभाय पटेल, अब्दूल कलाम आजाद, गोविंद वल्लभ पंत, बाबासाहेब आंबेडकर, शामाप्रसाद मुखर्जी, जगजीवन राम, राजकुमारी अमृत कौर आदी मंत्री आशिल्ले.

□

प्रस्न :

- 1) हिंदुस्तान देश पयलीं कसो आशिल्लो?
- 2) पाकिस्तान मुस्लीम राज्य जालें. भारत देश कोणाचो जालो?
- 3) देशाचे पयले घरमंत्री सरदार वल्लभभाय पटेल हाणी राजांक कितें समजायलें?
- 4) पुर्तुगाल गोंय सोडून केन्ना गेलें?

२०२०२०

III

पोलीस जाय काय नाका

तुमी पोलिसाक पळयला. तो तुमकां आवडटा काय आवडना?
थोड्यांक आवडटा, कांय जाणांक आवडना.

आवडना कित्याक तर ताचो भंय दिसता. थोड्या भुरग्यांक
ल्हानपणांत मस्ती करतात म्हण आवयो पोलिसांचो भंय घालताल्यो.
पोलिसांक आपयतां म्हण सांगताल्यो. जाणटेल्यांनी भुरग्यांक अशें
सांगूंक जायना.

पोलीस कितें करता?

पोलीस चोरांक धरता.

बरोबर. पूण हें एकूच पोलिसांचें काम न्हय. पोलिस चोरांक
धरतात. लोकाक भेष्टावपी, मार-पेट करपी गुण्ड समाजांत
आसतात तांकांय पोलिस धरतात. खंय तरी कोण तरी कोणाक
जिवेशीं मारता तेन्ना पोलिसांक आपयतात. कसलेंय संकश्ट आयलें
की लोक पोलिसांक फोन लायतात. रात दीस पळयनासतना पोलिस
धांवून येतात.

पोलीस इतलेंच काम करून थांबनात. पोलीस मार्गावयली येरादारी सांबाळटात. गाडयो चलयताना कायदे मोडटात तांकां दंड लायतात. वतांत पावसांत शिंयांत रावन पोलीस ट्राफीक सांबळटात. ते नाशिल्ले जाल्यार मार्गार परत परत ट्राफीक जाम जातले आसले. गाडयो चलयताना जायते लोक नेम पाळिनात. गोंयांत वर्साक तीनशां परस चड लोक मरतात. देशांत देड लाख लोक मार्गांचेर अपघात जावन मरतात. पोलीस अपघात उणे जावचे म्हण प्रयत्न करतात.

पोलीस आनीक एक काम करतात. उजो पालोवपाचें. खंयूय उजो लागलो जाल्यार 101 नंबर घुंवडावचो. उजो पालोवपी गाडी घेवन पोलीस आयलेच. उजो ल्हान आसूं व्हड आसूं, आपलो जीव संकश्टांत घालून पोलीस तो पालयतात.

अशे हे पोलीस तुमकां कांय जाणांक कित्याक आवडनात? पोलीस म्हळ्यार आमचे तुमचे इश्ट. तुमी वाट चुकलीं जाल्यार मार्गावयल्या पोलिसाक विचारात. तो तुमकां घरा पावयतलो.

असो हो पोलीस. संकटाक पावपी. तो आमकां जाय. ताका 'कसो आसा? आसा मू बरो?' विचारूंक जाय. 'थँक यू' म्हणूंक जाय.

□

प्रस्न :

- 1) पोलीस कसली सेवा दिता?
- 2) पोलीसाक कोण भियेतात?
- 3) येरादारी पोलिसांक 'थँक यू' कित्याक म्हणर्चे ?
- 4) पोलीस आमकां कित्याक जाय?

२०२०२०

IV

सरकार कित्याक जाय

पोलीस कितले गरजेचे तें आमी लक्षांत घेतलें.

आतां सरकार म्हळ्यार कितें तें आमी समजून घेवंया. सिवीक क्लबाची तुमी एक वावुरपी समिती नेमल्या. तातूंत कांय विद्यार्थी आसात. तांचेर कामां सोंपयल्यांत. वर्गांत निवळसाण, वर्गांत शांती, वर्गांत आनी भायर शिस्त, अशा कांय कामांचेर ही समिती नदर दवरता. वर्गांत किजील जालें जाल्यार मुख्याध्यापकाच्या कानार घालता.

विद्यार्थ्यांचे समिती भाशेनूच सरकार घडयल्लें आसता. समिती वर्गापुरती आसता. सरकार गांवांपुरतें, शारापुरतें, राज्यापुरतें वा देशाखातीर आसता.

वर्गांत सुमार पन्नाशेक विद्यार्थी आसतात. पूण राज्यांत कांय लाख वा कोटी लोक आसतात. आमच्या भारत देशाची लोकसंख्या 130 कोटी परस चड आसा. लोक एका सारकेच आसतात व्हय? ना. तांतूंत दादले आनी बायलां, जाणटे आनी नेणटे, वेगळ्या वेगळ्या धर्मांचे, गरीब आनी श्रीमंत, बरे तशे गुन्याव करपी लोक आसतात. सरकार ह्या सगळ्या लोकांचेर नदर दवरता. गुन्यावगारांक ख्यास्त लायता. बऱ्या लोकाक राखण दिता.

सरकाराक राज्यांतल्या लोकाचे बलायकेकडे लक्ष दिवचें पडटा. ते खातीर वैज, नर्सी, हॉस्पिटलां जाय पडटात.

सरकारान लोकाक शिक्षण दिवचें पडटा. शिक्षण आसल्यार मनीस सुधारता. शिक्षण ताचेर बरे संस्कार करता. ताचें गिन्यान वाडयता. गिन्यान आसल्यार काम मेळटा, व्यापार धंदो वाडोवंक मेळटा. शिक्षणाक लागून मनीस गिन्यानी जाता.

भूंय कसपी आसतात. तांकां लागून आमकां तांदूळ, गंव, फळां आदी जिनोस मेळटा. शेतकारा बगर आमचें जायना.

उप्रांत येरादारी, रेल्वे आसा. रस्ते करपाचें म्हत्वाचें काम आसता. रस्ते म्हळ्यार फकत मार्ग न्हय. रस्ते म्हळ्यार पूल, साकव आयले. गोंयांत आज नवे पूल वचत थंय दिसतात.

अशीं हीं सरकारी खातीं आसात. तांतूत हजारांनी लोक काम करतात. तांकां पगार दिवचो आसता. लोक टॅक्स दितात. अशीं कामां सरकाराकडेन आसतात. सरकार ह्या सगळ्याचेर लक्ष दवरता. आनी हीं कामां करता.

म्हणटकूच सरकार नावांचे समितीचेर केदो भार आसता पळयात.

□

प्रस्न :

- 1) सरकार कित्याखातीर स्थापतात?
- 2) सरकार कोण वेंचून काडटा?
- 3) शेतकारांक लागून आमकां कितें मेळटा?
- 4) येरादारीचो एक नेम सामान्यतायेन सगळेच पाळटात. तो नेम सांगशात?

२०२०२०

V

राजाशाय नाका जाली

तुमी विद्यार्थ्यांनी शिवाजी महाराजांचें नांव आयकलां. राजा कसो आसचो? 'शिवाजी महाराजांसारको' अशें म्हणटात. 350 वर्सां पयलीं (1630-1680) ते जावन गेले. गोंयांत फर्मागुडयेर सरकारान एक किल्लो बांदला तो पळयतना शिवाजी महाराजांचो उगडास येता.

शिवाजी महाराज मराठी वाटारांतले. ते गोंयांत येवन गेल्यात. ते प्रजेचेर अन्याय जावंक दिनाशिल्ले. हाका लागून प्रजा तांकां मानताली. सरकार सारकें चलचें म्हण शिवाजी महाराजांनी अष्टप्रधान मंडळ नेमिल्लें. आतां मंत्री नेमतात तशेंच तें आसलें.

शिवाजी महाराजांची जल्मतीथ हालींच मनोवन आमी तांच्या उगडासाक आर्गां ओंपल्यांत.

सगळेच राजा शिवाजी महाराजांप्रमाण नासताले. कांय राजा प्रजेकडेन मात पूण लक्ष दिनासले. ते प्रजेक गुलाम कशे लेखताले. राज्य आपलें भाट कशें मानताले. लोकाचे वळवळे जाताले. कांय राजा प्रजेक न्याय दिना आशिल्ले.

तेन्ना जनता खुबली. जनता विचारूंक लागली, हे राजा कोण? खरें म्हळ्यार प्रजा हीच राजा. कोणा एकल्याक राजा लेखप समा न्हय. आमच्यांतले बरे शाणे, निस्वार्थी, चारित्र्याचे लोक वेंचून काडुंया आनी राज्य चलोवंक तांचेकडेन दिवंया. शिवाजी महाराजांभशेन अष्टप्रधान मंडळ नेमून राज्य चलयतात म्हण सांगुंया. लोकांत वेगळेचार करूं नाकात म्हण सांगुंया. लोकाची जाती धर्मांत वांटणी करप बरोबर न्हय अशें सांगुंया.

एक व्हड आंदोलन जालें. राजाशाय नाका, लोकशाय जाय अशो घोशणा गाजूंक लागल्यो. आनी राजा गेले. राजाशाय गेली. लोकशाय आयली.

□

प्रस्न :

- 1) शिवाजी महाराजांचो उगडास कित्याक काडटात?
- 2) जनता राजांचेर कित्याक खुबली?
- 3) राजाशाय आनी लोकशाय, फरक कितें?
- 4) शिवाजी महाराजांनी अष्टप्रधान नेमिल्ले म्हळ्यार कितें?

२० २० २०

VI

लोकशाय - 1

आमच्या देशाक 1947त स्वातंत्र्य मेळ्ळे उप्रांत, म्हणचे इंग्लंड भारतांतल्यान गेले उप्रांत, देशांतल्या लोकान देशांत लोकशाय स्थापन करची म्हण थारायलें. लोकशाय म्हळ्यार लोकाचें, लोकाखातीर लोकान चलयल्लें सरकार.

ताचे आदीं देशांत व्हडली चळवळ जावन महात्मा गांधीनी ब्रिटिशाक 'चले जाव' म्हणिल्लें. आतां तो गेलो म्हणटकूच महात्मा गांधींच्या आशिर्वादान पं. जवाहरलाल नेहरू देशाचे प्रधानमंत्री जाले.

पयलें काम प्रधान मंत्र्यानी हातांत घेतलें ते म्हळ्यार ब्रिटिशांच्या कायद्याबदला आमी आमचे पासत नवे कायदे करपाचें.

हे खातीर नेहरू सरकारान नवे कायदे करपा खातीर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हांचे अध्यक्षतेखाला एक घटना समिती घडयली आनी देशाखातीर नवें संविधान तयार करपाचें काम हे समितीचेर सोंपयलें.

हे समितीन स्वातंत्र्य मेळयल्ल्या आमच्या देशाखातीर एक नवें संविधान घडयलें आनी देशाक तें 26 जानेवारी 1950 ह्या पवित्र

दिसा अर्पिलें. ह्या संविधाना प्रमाण भारतांत आमचें म्हळ्यार प्रजेचें, लोकाचें राज्य आसतलें म्हण जाहीर जालें. ह्या संविधानान देशाक आमचे भाशेंत 'भारत' हें नांव दिलां जाल्यार 'इंडिया' हे नांव इंग्लीश भाशेंत दिलां.

प्रजेचें राज्य म्हळ्यार जनतेचें राज्य. आदीं राजांचें चलतालें. आतां देशाची सेवा करूंक प्रजा राजा जाली त्या 1952 वर्सा भारताची लोकसंख्या 36 कोटी आशिल्ली. लोकाचें राज्य म्हळ्यार देशांतल्या जण एका मनशान चलोवपाचें राज्य न्हय, तर लोकांनी वेंचून काडिल्या प्रतिनिधींनी चलयल्लें राज्य. हे प्रतिनिधी वर्तनान निर्मळ, निस्वार्थी, प्रामाणिक, सुसंस्कृत, सेवेची आवड आशिल्ले, सरकार चलोवपांत कुशळ, दादले आनी बायलां हांचें आसचें अशें थारलें.

हो उलो आयकून 489 परस चड उमेदवारांनी आमी सरकार चलयतात म्हण नांवां दिलीं.

1952 त संसदेची पयली वेंचणूक जाली आनी काँग्रेसीन उबे केल्ले उमेदवार भोवसंख्येन खासदार म्हणून वेंचून आयले. हें आशिल्लें स्वतंत्र भारतांत पयलें वेंचून आयिल्लें सरकार. ह्या वेंचून आयिल्ल्या काँग्रेसी खासदारांनी देशांत पयलें लोकशाय सरकार स्थापन केलें. पं. जवाहरलाल नेहरू लोकशाय सरकाराचे पयले प्रधानमंत्री जाले. सरदार वल्लभभाय पटेल घरमंत्री, मौलाना आजाद शिक्षणमंत्री अशे अनेक जाण मंत्री जाले.

प्रस्न :

- 1) घटना समितीचे कोण अध्यक्ष आशिल्ले?
- 2) नवें संविधान कोणा दिसा लागू जालें?
- 3) 26 जानेवारीक आमी कोण दीस म्हणटात?
- 4) देशांतली 1952ली पयली वेंचणूक कोण पक्ष जिखलो?

२० २० २०

VII

लोकशाय - 2

ते उप्रांत दर पांच वर्सांनी लोकसभेच्यो वेंचणुको जायत आसात.
तेन्नासावन देशांत लोकशाय सरकारां राज्यकारभार चलयत आसात.

ही जाली केंद्र सरकाराची खबर.

पयलीं आमच्या देशांत राज्यां आसतालीं. तीं लोकाच्या भासांनी
आसचीं अशें स्वातंत्र्य लढ्यावेळार थारिल्लें. ते ते भाशेचो विकास
जावचो आनी भाशेचो विकास म्हळ्यार ती भास उलयतल्यांचो
विकास अशें मानताले. ते प्रमाण हिन्दी, मराठी, कन्नड, तमीळ,
तेलगु, मल्याळम, गुजराती, आसामी, बंगाली, काश्मिरी आनी
आमची कोंकणी ह्या भासांचीं राज्यां स्थापन जालीं आनी थंयूय
आमदारपदा खातीर वेंचणुको जावन दर एका राज्यांत तांचे तांचे
आमदार वेंचून येवन तांची सरकारां स्थापन जालीं.

देशाचें मंत्रीमंडळ आसता ताच्या मुखेल्याक प्रधानमंत्री म्हणटात.

राज्यांत मंत्रीमंडळ आसता ताच्या मुखेल्याक मुखेलमंत्री
म्हणटात.

ते भायर केंद्रांत एक वडील आसता ताका राष्ट्रपती म्हणटात. ते
भाशेन राज्याच्या वडिलाक राज्यपाल म्हणटात.

गेल्ल्या एप्रिल मे (2019) म्हयन्यांत केंद्र सरकार घडोवपा पासत देशांत जी वेंचणूक जाली तिचो निकाल 23 मे 2019 वेर लागलो.

हे वेंचणुकेंत 543 खासदारपदांखातीर जायते उमेदवार उबे राविल्ले तांतले भारतीय जनता पक्षाचे 303 उमेदवार खासदार म्हणून वेंचून आयले. तांकां दुसरे कांय पक्ष मेळ्ळे. ताका लागून भाजपचे 353 खासदार जाले. हांकां घेवन भारतीय जनता पक्षान केंद्रांत नवे सरकार घडयलें.

ह्या सरकारांत मा. नरेंद्र दामोदरदास मोदी प्रधानमंत्री, अमित शाह घरमंत्री, राजनाथ सिंग रक्षामंत्री, निर्मला सीतारामन अर्थमंत्री जाले.

काँग्रेस पक्षाक 51 सुवातो मेळ्ळ्यो ताका लागून तांकां सरकार स्थापूंक मेळूंक ना.

प्रस्न :

- 1) 2019 वेंचणूक जिखपी पक्षाचें नांव कितें?
- 2) आमच्या प्रधान मंत्र्यांचें नांव कितें?
- 3) आमच्या राष्ट्रपतींचें नांव कितें?
- 4) गोंयच्या गवर्नरांचें नांव कितें?

२० २० २०

VIII

सरकारांचे प्रकार

लोकशायेंत सरकाराचे कांय प्रकार आसतात.

1) केंद्र सरकार (भारत सरकार)

देशाखातीर एक सरकार. ताका केंद्र सरकार म्हणटात. सगळ्या देसांतल्या बऱ्या कर्तुबी मनशांक उमेदवार म्हण उबेरावंक विनंती करची. तातूंत देशांतल्या दर एका नागरिकान मतदार म्हण वांटो घेवचो आनी उमेदवाराक आपलें एक मत दिवचें. वेंचून येतात तांकां खासदार म्हणचें.

जांकां चड मतां मेळटात त्या खासदारांक केंद्र सरकार घडोवंक सांगचें. केंद्र सरकाराची राजधानी दिल्ली आसची. एक प्रधानमंत्री वेंचून काडचो. कांय जाणांक मंत्री करून तांचेर कांय जबाबदाऱ्यो सोंपोवच्यो.

2) राज्य सरकार (गोंय सरकार)

आमच्या देसांत वेगवेगळ्या भासांक धरून 29 राज्यां रचल्यांत. मराठी, कन्नड, गुजराती, तेलगू, तमीळ, मल्याळम, असामी, बंगाली, काश्मीरी, कोंकणी. ह्या सगळ्या भासांचीं तांचीं तांचीं राज्यां आसात. ह्या राज्यांत वेंचणुको घेवन सरकारां घडोवचीं. ह्या सरकारांचींय मंत्रीमंडळां आसचीं. मुखेल्याक मुखेल मंत्री म्हणचें. जाय जाल्यार उपमुखेल मंत्री नेमचो. जे वेंचून येतात तांकां आमदार

म्हणचें. राज्यांचीं कांय खातीं आसचीं. देखीक शिक्षण खातें, आरोग्य खातें, उदका खातें बी. त्या त्या खात्याचे मंत्री आसचे.

3) नगरपालिका (मडगांव नगरपालिका)

नगरपालिकेक एक अध्यक्ष आसचो. नगरसेवक आसचे. तांणी शाराचो सांबाळ करचो. निवळसाण, भलायकी, घर-बांदावळी, रस्ते बी पालिकेन पळोवचे.

4) पंचायती राज्य (राय पंचायत)

गांवच्या लोकांनी 5/6/9/11/15 पंच वेंचून काडचे. वेंचून आयिल्यांतल्या एकल्याक सरपंच करचो आनी पंचायतीन गांवचे प्रस्न सोडोवचे. गांवांत भूंय कसपाचे प्रस्न, ल्हान कारागिरांचे प्रस्न आसतात. शिक्षणाचे आदी प्रस्न सोडोवचे.

□

प्रस्न :

- 1) भारतांत सरकाराचे कसले कसले प्रकार आसात?
- 2) पंचायती राज्य म्हळ्यार कितें?
- 3) वयाच्या कोणा वर्सा मत दिवं येता?
- 4) मत दितना बोटोक शाय कित्याक लायतात?

२०२०२०

IX

हकदार नागरीक

पंडित नेहरूंचें नांव घेतलें की ते देशाचे पयले प्रधानमंत्री आशिल्ले अशें विद्यार्थी उत्तर दितात. बाब दयानंद बांदोडकार हांचें नांव घेतलें की ते गोंयचे पयले मुखेलमंत्री आशिल्ले अशें सांगतात.

प्रधानमंत्री कोणाक म्हणटात, मुखेल मंत्री कोणाक म्हणटात हें विद्यार्थ्यांक खबर आसूंक जाय. कारण तुमकां थोड्याच वर्सांनी 18 जातलीं आनी तुमकां कोणाक तरी वेंचून काडपाक मत दिवपाचो अधिकार मेळटलो. तुमी मतदार म्हळ्यार 'व्होटर' जातले.

तुमी मतदार जाल्यात म्हण कळनाफुडें जे उमेदवार पंच, नगरसेवक, आमदार वा खासदार जावंक उबे रावल्यात ते आपणाक मत मागूंक तुमच्या दारांत येतले.

अशा वेळार आपणाक मत (मती), बुद्द आसा हें लक्षांत हाडचें. दारांत येतल्याक 'विचार करतां' अशें सांगचें. जायते उमेदवार पयशांचें हांयस दाखोवन, जिनोस दिवन, तुमच्या घरांतल्यांक नोकरी दितलों म्हण सांगून मत मागतात तेन्ना चत्राय बाळगुची. कितें मेळटलें हे आशेन मत दिवचें न्हय. आपूण हकदार नागरीक हें सदांच मतींत दवरचें. म्हज्या मताचें मोल हांव जाणा देखून जो उमेदवार म्हाका योग्य दिसता, जो लोकाक फटोवचो ना असो दिसता ताका

हांव चिंतून मत दितलों म्हण थारावचें.

एक गजाल विद्यार्थ्यांनी घट मतींत दवरची. म्हाका आतां अठरा वर्सां जातलीं. हांव मतदार जातलों. पयलीं राजा आशिल्लो. आतां आमीच मतदार राजा. वेंचून येतलो तो आमदार जावं, खासदार जावं तो जनतेची सेवा करतलो म्हण सांगून वेंचून आयला. तो फाल्यां मंत्री जातलो म्हण तो राजा जाला म्हण ताणें मानचें न्हय. ताणेंय आपूण जनतेचो सेवक हें लक्षांत दवरूंक जाय.

निमाणें हें सगलें जनतेचें कल्याण जावचें म्हणून. अशें सरकार आसचें जाणे कल्याणकारी राज्य घडोवचें. कल्याणकारी देश घडोवचो. अशें घडयतलो जाल्यार मूळ बरें जाय. मतदार हें मूळ.

मतदार म्हळ्यार हकदार नागरीक. अठरा वर्सांचो हकदार नागरीक होच खरो राजा हें मतदार विद्यार्थ्यांनी समजून घेवचें.

□

प्रस्न :

- 1) नागरीक सरकार कशे घडयतात?
- 2) प्रधानमंत्री कोणाक म्हणटात?
- 3) कल्याणकारी राज्य म्हळ्यार कितें?
- 4) आपलें मत कित्याक विकूंक जायना?

२०२०

X

कांय प्रस्न आनी जापो

1) आमच्या देशाचें नांव?

जाप : आमच्या देशाचें नांव भारत.

2) देश म्हळ्यार कितें?

जाप : देश म्हळ्यार आमी जल्माक आयल्यात ती आमची रावचेली शिमेन बांदिल्ली भूंय.

3) देश आनी राष्ट्र हांतलो फरक कितें?

जाप : देश म्हळ्यार आमची भूंय आनी राष्ट्र म्हळ्यार देशांत रावता तो लोकाचो समूह.

4) आमच्या भारताचें क्षेत्रफळ कितलें चौरस किलोमीटर?

जाप : 3.287 दक्षलक्ष (मिलीयन) चौरस (किलोमीटर्स).

5) आमच्या देशाची लोकसंख्या कितली?

जाप : अदमास 130 कोटी.

6) देशाच्या वडिलाक कितें म्हणटात?

जाप : राष्ट्रपती.

7) आमच्या राष्ट्रपतींचें नांव?

जाप : रामनाथ कोविंद.

8) सरकार म्हळ्यार कितें?

जाप : सरकार म्हळ्यार देशांतल्या 18 वर्सां जाल्ल्या नागरिकांनी वेंचून काडिल्ली एक यंत्रणा जी देशांतल्या लोकांक राखण दिता आनी लोकाभितर शांती राखून तांच्यो सगळ्यो गरजो भागयता.

9) आज देशाचें सरकार कोणाकडेन आसा?

जाप : भारतीय जनता पक्षाकडेन (भाजप).

10) आमच्या प्रधानमंत्र्यांचें नांव कितें?

जाप : प्रधानमंत्र्यांचें नांव नरेंद्र दामोदरदास मोदी.

11) देशांत राज्यां कितलीं आसात?

जाप : देशांत 29 राज्यां आसात.

12) आमचें गोंय कितल्यावें राज्य?

जाप : गोंय देशाचें 25 वें राज्य.

13) गोंयचें क्षेत्रफळ कितलें?

जाप : गोंयचें क्षेत्रफळ 3702 चौ. किलोमीटर.

14) गोंयची आयची अदमास लोकसंख्या कितली?

जाप : गोंयची आयची लोकसंख्या सुमार 16 लाख.

15) गोंयच्या गवर्नराचें नांव कितें?

जाप : डॉ. मृदुला सिन्हा.

16) गोंयच्या मुखेलमंत्र्याचें नांव कितें?

जाप : डॉ. प्रमोद सावंत.

17) गोंय सरकाराचे कायदे करता ते सभेक कितें म्हणटात?

जाप : गोंय विधानसभा.

18) विधानसभेच्या वांगड्यांक कितें म्हणटात?

जाप : आमदार.

19) गोंय विधानसभा कितल्या आमदारांची?

जाप : गोंय विधानसभा 40 आमदारांची.

20) भारत सरकाराचे कायदे करता ते सभेक कितें म्हणटात?

जाप : भारतीय लोकसभा संसद.

21) लोकसभेच्या वांगड्यांक कितें म्हणटात?

जाप : लोकसभेच्या वांगड्यांक खासदार म्हणटात.

22) लोकसभेंत कितले खासदार आसात?

जाप : लोकसभेंत 543 खासदार आसात.

23) गोंय राज्याच्या शेजारी राज्यांचीं नांवां कितें?

जाप : महाराष्ट्र आनी कर्नाटक.

24) आमच्या देशाचे शेजारी देश कोण?

जाप : चीन, पाकिस्तान, श्रीलंका, नेपाळ, मियांमार, बांगलादेश.

25) गोंयचे भाशेचें नांव कितें?

जाप : कोंकणी.

२०२०२०

समाज -भान (सिवीक सेन्स)

'आमकां सिवीक सेन्स ना!'

हें कोण म्हणटा?

आमीच म्हणटात. हाचो अर्थ कितें? हाचो अर्थ, 'घराभायर कशें वागचें' तें आमकां कळना.

सिवीक हें उतर सिटीवयल्यान आयलां. आयज गोंय हें एक व्हडली सिटी (शार) जालां. गोंय पयलीं भाशेन गांवांचें आनी शारांचें उरुंक ना. आतां आमचे गांवूय ल्हान ल्हान शारां जाल्यांत.

ह्या शारांनी वस्ती वाडल्या. मार्गांचेर गाडयो वाडल्यात. वचत थंय हळशीक दिसता. प्रदूशण वाडलां. बोवाळ वाडला. शारांनी जाय तितले टॉयलेट नात. मार्ग आनी भोंवतण निवळ दवरुंक जाय हें पथ्य आमी पाळिनात. आमच्या रस्त्यांचेर शिस्त ना.

शिस्त पाळप म्हणचे 'सिवीक सेन्स' पाळप.

मार्ग संस्कृतींत रस्ते निवळ दवरप; येरादारी कायदे पाळप; प्रदूशण जावंक दिवप ना; रस्त्यांची सोबिताय वाडोवप आनी रस्त्यार दुसऱ्याकडेन बरे भाशेन वागप, इतलें आनी दुसरें जायतें येता.

आमकां 'सिवीक सेन्स' ना अशें म्हणपाची परिस्थिती हांगा येवंक दिवंक जायना.

MARG PANCHSHEEL

- * We shall observe the principles of road safety.**
- * We shall maintain roads clean and hygienic.**
- * We shall minimise noise on roads.**
- * We shall help develop and sustain
pleasing scenic vistas.**
- * We shall aim for good manners on roads.**

WORK PLACE:

**MARG Trust, Nehru Center, Sonsoddo-Rachol Road,
Raia, Salcete, Goa 403720.**

E-Mail: goanmarg@gmail.com Printed at: